

Up-157/00
11.7.2000

S K L E P

Ustavno sodišče je v postopku za preizkus ustavne pritožbe A. A. iz Ž. Ž., ki jo zastopa B. B., odvetnica v Z. Z., na seji senata dne 11. julija 2000

s k l e n i l o:

1. Ustavna pritožba A. A. zoper sklep Višjega sodišča v Ljubljani št. I Cp 2031/99 z dne 10. 2. 2000 v zvezi s sklepom Okrajnega sodišča v Škofji Loki št. P 166/99 z dne 26. 10. 1999 se sprejme v obravnavo.

2. Izvršitev sklepa Višjega sodišča v Ljubljani št. I Cp 2031/99 z dne 10. 2. 2000 v zvezi s sklepom Okrajnega sodišča v Škofji Loki št. P 166/99 z dne 26. 10. 1999 se v delu, ki pritožnici nalaga vzpostavitev prejšnjega posestnega stanja z izročitvijo ključa nove ključavnice na vratih spalnice tožniku ali namestitvijo stare ključavnice na vrata spalnice, do končne odločitve zadrži.

O b r a z l o ž i t e v

1. Pritožnica izpodbija sklepa, s katerima sta sodišči prve in druge stopnje v motenjski pravdi ugotovili, da je motila posest tožnika, bivšega moža, med drugim tudi s tem, da je zamenjala ključavnico na vratih njune spalnice v stanovanjski hiši, ter ji naložili vzpostavitev prejšnjega stanja in prepovedali nadaljnje motenje. Pritožnica zatrjuje kršitev pravic iz 35. in 36. člena Ustave in predlaga, naj Ustavno sodišče do končne odločitve zadrži izvrševanje izpodbijanih sklepov. Predlog utemeljuje z zatrjevanjem, da je spalnica edini prostor, v katerem ima zagotovljeno zasebnost, zato bi z izvršitvijo izpodbijanih sklepov zanjo nastale težko popravljive posledice, medtem ko tožnik spalnice ne potrebuje, saj stanuje drugje, v njej pa tudi nima več svojih stvari. Pritožnica v ustavni pritožbi tudi navaja, da je tožnik v zadevi že vložil predlog za določitev sodnih penalov.

2. Senat Ustavnega sodišča je sklenil, da ustavno pritožbo sprejme v obravnavo. O njeni utemeljenosti bo odločalo Ustavno sodišče, ki bo presodilo, ali so bile z izpodbijanima sodnima odločbama pritožnici kršene človekove pravice oziroma temeljne svoboščine.

3. Če je ustavna pritožba sprejeta v obravnavo, lahko po določbi 58. člena Zakona o Ustavnem sodišču (Uradni list RS, št. 15/94 - v nadaljevanju: ZUstS) senat ali Ustavno sodišče zadrži izvršitev posamičnega akta, ki se z ustavno pritožbo spodbija, če bi z izvršitvijo lahko nastale težko popravljive škodljive posledice. Po oceni Ustavnega sodišča bi pritožnici, glede na njene navedbe v ustavni pritožbi, z izvršitvijo izpodbijanih sklepov v delu, ki se nanaša na motenje posesti spalnice, lahko nastale zatrjevane škodljive posledice. Spalnica je namreč prostor, v katerem je zasebnost še posebej poudarjena. V primeru, da bi se pokazalo, da sta z izpodbijanima sklepoma kršeni pritožnični pravici do zasebnosti in nedotakljivosti stanovanja, bi z njuno izvršitvijo lahko nastale škodljive posledice že v času do odločitve o ustavni pritožbi. Na drugi strani pa je mogoče sklepati, da bi bile škodljive posledice, ki bi zaradi zadržanja izvršitve izpodbijanih sklepov lahko nastale tožniku, ki je, kot izhaja iz izpodbijanih sodnih odločb, spalnico uporabljal le za hrambo nekaterih predmetov, mnogo manjše. Zato je senat Ustavnega sodišča do končne odločitve zadržal izvršitev izpodbijanih sklepov v obsegu, ki je razviden iz druge točke izreka tega sklepa.

4. Senat Ustavnega sodišča je sprejel ta sklep na podlagi prvega odstavka 54. člena in 58. člena ZUstS v sestavi: predsednik senata dr. Lojze Ude ter člana Franc Testen in dr. Dragica Wedam- Lukić.

Predsednik senata
dr. Lojze Ude

Up-157/00-14
10. 4. 2003

ODLOČBA

Ustavno sodišče je v postopku odločanja o ustavni pritožbi A. A. iz Ž. Ž., ki jo zastopa B. B., odvetnica v Z. Z., na seji dne 10. aprila 2003

odločilo:

1. Sklep Višjega sodišča v Ljubljani št. I Cp 2031/99 z dne 10. 2. 2000 in sklep Okrajnega sodišča v Škofji Loki št. P 166/99 z dne 26. 10. 1999 se v delu, ki se nanaša na odločitev o motenju posesti spalnice in o stroških postopka, razveljavita.
2. Ustavna pritožba A. A. zoper sklep Višjega sodišča v Ljubljani št. I Cp 2031/99 z dne 10. 2. 2000 v zvezi s sklepom Okrajnega sodišča v Škofji Loki št. P 166/99 z dne 26. 10. 1999 se v ostalem delu zavrne.
3. Tožbeni zahtev se v delu, ki se nanaša na odločitev o motenju posesti spalnice, zavrne.
4. Zadeva se v delu, ki se nanaša na odločitev o stroških postopka, vrne v novo odločanje.

Obrazložitev

A.

1. Sodišče prve stopnje je s sklepom, navedenim v izreku, ugotovilo, da je pritožnica motila tožnika C. C. v njegovi mirni in dejanski posesti stanovanjske hiše in delavnice v hiši.

Tožnikovo posest je po mnenju sodišča motila s tem, ko je dne 20. 7. 1999 zaklenila vhodna vrata v hišo in jih tudi na zahtevo tožnika ni hotela odpreti, zamenjala ključavnico na vratih spalnice, odnesla iz spalnice vse tožnikove osebne stvari in obleko, iz delavnice pa motorno žago. Sodišče je pritožnici naložilo, da mora vzpostaviti prejšnje stanje tako, da izroči tožniku ključ nove ključavnice ali na vrata namesti staro ključavnico ter vrne motorno žago v delavnico, v prihodnje pa ji je prepovedalo vsako tako ali podobno motenje posesti tožnika.

2. Sodišče prve stopnje je ugotovilo, da sta tožbeni stranki razvezana zakonca, ki oba živita v isti stanovanjski hiši, le da tožnik prespi v sosednji manjši hiši; da je pritožnica dne 20. 7. 1999 zaklenila vhodna vrata stanovanjske hiše in istega dne iz spalnice odnesla vse osebne stvari tožnika ter zamenjala ključavnico na vratih spalnice in tudi ta vrata zaklenila; da je imel tožnik v spalnici shranjene osebne stvari, do katerih je imel ves čas dostop; da je pritožnica iz delavnice istega dne odnesla motorno žago, do katere sta imeli pred tem dostop obe pravnici stranki, in jo skrila, tako da je tožniku onemogočila dostop do nje in njeno uporabo. Ob tako ugotovljenem dejanskem stanju je sodišče uporabilo določbo prvega odstavka 78. člena Zakona o temeljnih lastninskopravnih razmerjih (Uradni list SFRJ, št. 6/80 in nasl. - v

nadaljevanju ZTLR), ki določa, da sodišče daje posestno varstvo glede na zadnje stanje posesti in nastalo motenje, pri čemer ne upošteva pravice do posesti, pravnega naslova, niti dobrovernosti posestnika, ter pritožnici naložilo vzpostavitev odvzete posesti in prepovedalo njeno nadaljnje motenje.

3. Zoper sklep sodišča prve stopnje se je pritožnica pritožila.

Višje sodišče v Ljubljani je njeno pritožbo kot neutemeljeno zavrnilo in potrdilo sklep sodišča prve stopnje. Ugotovilo je, da med pravnima strankama ni sporno, da je bila prav pritožnica tista, ki je iz delavnice vzela motorno žago, in da pritožnica v pritožbi ni uspela izpodbiti, da je imel tožnik možnost uporabe te motorne žage. Prav tako je imel tožnik po mnenju sodišča druge stopnje posest spalnice, saj ni pomembno, kako pogosto je v spalnico prihajal, ampak le dejstvo, da je imel v njej shranjene določene stvari, do katerih je imel pred motilnim dejanjem pritožnice ves čas dostop. Tožnik je tako po mnenju pritožbenega sodišča imel pravico do varstva pred motenjem ali odvzemom posesti. Višje sodišče je zavrnilo tudi pritožničin očitek, da tožnik za posestno varstvo nima ekonomskega interesa. Po mnenju Višjega sodišča ima po določbi 75. člena ZTLR vsak posestnik pravico do varstva pred motenjem ali odvzemom posesti. Ekonomski interes tožnika pa vidi sodišče v tem, da se ohrani obstoječe posestno stanje, ker pritožniku le tako stanje omogoča, da pridobiva ekonomsko korist od stvari, ki jih ima v posesti.

4. V ustavni pritožbi pritožnica zatrjuje kršitev pravice do zasebnosti iz 35. člena Ustave in pravice do nedotakljivosti stanovanja iz 36. člena Ustave. Nasprotuje predvsem odločitvi sodišča, ki se nanaša na motenje posesti spalnice. Navaja, da tožnik spalnice ni uporabljal že pred razvezo zakonske zveze, saj je najprej živel v Ljubljani, nato pa se je preselil v stanovanjski del sosednjega objekta. V spalnici je hranil le nekaj svojih oblačil, po mnenju pritožnice namenoma, zato da je lahko vstopal v spalnico ob povsem neprimernih urah. Pritožnica navaja, da se je zato poslužila samopomoči, saj je spalnica v hiši, na kateri ima tožnik posest, edini prostor, kjer ima lahko svojo zasebnost, medtem ko ima tožnik zagotovljeno zasebnost v sosednjem objektu. Po njenem mnenju pritožnica in tožnik kot bivša partnerja ne moreta imeti več skupnega posedovanja spalnice. Meni, da sta izpodbijani odločitvi sodišč povsem formalistični ter da tožnikova soproset spalnice, ki jo je vzpostavilo sodišče, predstavlja poseg v njeno zasebnost. Ob tem posebej poudarja, da tožnik spalnice ni imel v posesti za namen, za katerega se spalnica uporablja, temveč le za dostop do svojih preostalih oblačil, in sicer ob sezonski menjavi oblačil.

Ustavnemu sodišču pritožnica predlaga, naj izpodbijani sklep Višjega sodišča v Ljubljani razveljavi in zadevo vrne Višnjemu sodišču v ponovno odločanje.

5. Senat Ustavnega sodišča je s sklepom št. Up-157/00 z dne 11. 7. 2000 ustavno pritožbo sprejel v obravnavo in do končne odločitve zadržal izvršitev izpodbijanih sklepov, v delu, ki se nanaša na posest spalnice. V skladu z določbama 22. člena Ustave in 56. člena Zakona o Ustavnem sodišču (Uradni list RS, št. 14/95 - v nadaljevanju ZUstS) je Ustavno sodišče ustavno pritožbo vročilo nasprotni stranki v pravdi in Višnjemu sodišču v Ljubljani. Na navedbe v ustavni pritožbi je odgovorilo le Višje sodišče v Ljubljani. V odgovoru je navedlo, da sodišči z izpodbijanimi sklepoma nista ustvarili nekega novega razmerja med pravnima strankama, ampak sta ob ugotovitvi, da je toženka motila posest tožnika, le vzpostavili stanje, kakršno je bilo pred motilnim ravnanjem. Zavrnitev tožbenega zahtevka bi po mnenju Višjega sodišča pomenila negacijo varstva posesti in odobritev protipravnega ravnanja ustavne pritožnice, odstopala pa bi tudi od uveljavljene sodne prakse. Navedba, da je spalnica edini prostor v hiši, v katerem ustavna pritožnica lahko shranjuje svoje stvari in zagotavlja svojo zasebnost, po mnenju Višjega sodišča ne izhaja iz odločb sodišč prve in druge stopnje. Višje sodišče v odgovoru še navaja, da imata razvezana zakonca v primeru, ko se ne moreta sporazumeti glede uporabe skupne stvari, na voljo postopek za ureditev razmerij med solastniki po Zakonu o nepravdnem postopku (Uradni list SRS, št. 30/86 in nasl. - ZNP). B. - I.

6. Posestno varstvo je varstvo, ki ga nudi pravna država zaradi javne varnosti in ekonomske blaginje ter preprečitve nereda. Zato je naravnano predvsem na varovanje obstoječega stanja dejanske oblasti nad stvarmi (odločba Ustavnega sodišča št. Up-32/94 z dne 13. 4. 1995 - OdlUS IV, 38). Temeljni namen posestnega varstva, ki je ohranitev obstoječega dejanskega stanja in preprečitev samovolje, izhaja tudi iz vsebine predpisov, ki urejajo to področje. Tako 78. člen ZTLR, na katerega se v obrazložitvi sklicuje Okrajno sodišče, pooblašča sodišča, da dajejo varstvo glede na zadnje stanje posesti in nastalo motenje in pri tem ne upoštevajo pravice do posesti, pravnega naslova in dobrovernosti posestnika (odločba Ustavnega sodišča št. Up-60/00 z dne 13. 7. 2000 - Uradni list RS, št. 68/2000 in OdlUS IX, 296).

7. Določbe 78. člena ZTLR pa ne gre razlagati tako, da sodiščem zaradi nje v posestnomotenskih sporih ne bi bilo treba upoštevati ustavnih pravic pravnih strank (odločba Ustavnega sodišča št. Up-32/94). Iz ustavnih določb o vezanosti sodnikov na Ustavo in zakon (125. člen Ustave) in določb o ustavnosti in zakonitosti (zlasti 156. člen Ustave) izhaja, da mora imeti sodišče pri svojem delu ves čas pred očmi tudi ustavne določbe o človekovih pravicah in svoboščinah. To velja za odločanje v vseh sodnih postopkih, tudi v postopku zaradi motenja posesti. Tudi v teh postopkih in z njimi so lahko kršene človekove pravice ali temeljne svoboščine.

8. V ustavni pritožbi pritožnica zatrjuje, da sta ji bili z odločitvama sodišč kršeni ustavni pravici do zasebnosti in nedotakljivosti stanovanja. Pritožnica je že v pritožbi zoper izpodbijani sklep sodišča prve stopnje navedla, da so posestna varstva le začasna rešitev, varstvo spalnice, edinega intimnega prostora toženke, ki je v njeni izključni posesti, pa naj bi bilo varovano že po Ustavi. V ustavni pritožbi zatrjevani kršitvi ustavnih pravic utemeljuje z navajanjem, da tožnik spalnice sploh ni uporabljal v skladu z njenim namenom, temveč le za hrambo oblačil, te pa naj bi tam pustil namenoma, zato da je lahko ob neprimernih urah vstopal v spalnico. Zatrjuje tudi, da pritožnik spalnice ni uporabljal že nekaj časa in da stanuje drugje. V presojo resničnosti teh pritožničin dejanskih navedb, ter posledično v pravilnost odločitev sodišč o tem, ali je tožnik imel posest spalnice in ali je pritožnica njegovo posest motila, se Ustavno sodišče ne more spuščati. Ustavno sodišče namreč ni instanca sodiščem, ki odločajo v pravnem postopku in ne more presojati pravilnosti dejanskih ugotovitev in uporabe materialnega prava samih po sebi. Ustavno sodišče v postopku z ustavno pritožbo izpodbijano odločbo preizkusi le glede vprašanja, ali so bile z njo kršene ustavne pravice ali svoboščine. Ob upoštevanju svoje tako opredeljene pristojnosti se je Ustavno sodišče v obravnavani zadevi omejilo na presojo, ali sta sodišči s tem, ko sta v konkretnem primeru ob ugotovitvi, da je tožnik bil posestnik spalnice, pritožnica pa je njegovo posest motila, tožniku nudili posestno varstvo, nedopustno posegli v pritožničino ustavno pravico do zasebnosti.

B. - II.

9. Ustavno sodišče je ustavno pravico do zasebnosti iz 35. člena Ustave v odločbi št. Up-32/94 opredelilo kot "bolj ali manj sklenjeno celoto človekovih ravnanj in ukvarjanj, občutij in razmerij, za katero je značilno in konstitutivno, da si jo človek oblikuje in vzdržuje sam ali sam z najbližjimi, s katerimi je v intimni skupnosti, na primer z življenjskim partnerjem, in da v njej biva z občutkom varnosti pred vdorom javnosti ali kogarkoli nezaželenega. Običajni in bistveni del ali vidik te celote je bivanje, domovanje; materialno okolje zanj je bivališče, dom, stanovanje. Dejanska in izključna oblast nad prostorom stanovanja in nad vsemi predmeti v njem je bistven del in pogoj domovanja kot sestavine človekove zasebnosti."

10. Človekova zasebnost ni pojem, ki bi obstajal neodvisno sam zase, temveč je običajno povezan z lastnino ali posestjo neke stvari. V sporih iz civilnopravnih razmerij je zato praviloma prisoten tudi vidik zasebnosti. To velja tudi za pravde zaradi motenja posesti, čeprav gre v teh pravnih zadevah le za začasno ureditev nekega civilnopravnega razmerja. Da sodišča tudi pri odločanju v pravnih zadevah zaradi motenja posesti vstopajo na polje zasebnosti pravnih strank, je

najbolj očitno takrat, kadar je predmet take pravde posest stanovanja, v katerem vsaj ena izmed pravnih strank biva. Vsaka odločitev v takem sporu je nujno tudi odločitev o pravici do zasebnosti. To seveda ne pomeni, da bi vsaka napačna odločitev sodišča v takem sporu pomenila kršitev ustavne pravice do zasebnosti. Po drugi strani pa ni izključeno, da bi civilistično nesporna odločitev sodišča kršila pravico do zasebnosti ene izmed pravnih strank.

11. V obravnavanem primeru je sodišče s tem, ko je pritožniku nudilo posestno varstvo hiše tako, da mu je omogočilo neomejen vstop tudi v spalnico, kršilo pritožnično pravico do zasebnosti iz 35. člena Ustave. Sodišče, ki odloča v motenjski pravdi, se mora pri odločanju o tem, ali bo nudilo posestno varstvo ali ne, v okviru ugotavljanja, ali je tožnik upravičen do zahtevanega posestnega varstva, ukvarjati tudi z vprašanjem, ali pomeni obravnavani zahtevek takšno izvrševanje pravice do posestnega varstva, kot ustreza namenu, zaradi katerega je posest varovana. Na ugotovitev, da je z izpodbijanima sklepoma kršena pritožnična pravica do zasebnosti, ne more vplivati argument, ki ga je v odgovoru na ustavno pritožbo navedlo Višje sodišče, da ima pritožnica za doseg svojega cilja na voljo postopek za ureditev razmerij med solastniki. Posamična akta, ki sta predmet presojanja v obravnavani ustavni pritožbi, sta namreč sklepa Okrajnega in Višjega sodišča, izdana v pravdi zaradi motenja posesti. Ustavno sodišče je presojalo, ali so bile pritožnici s tema sklepoma kršene ustavne pravice ali temeljne svoboščine.

12. V obravnavanem primeru je sodišče ugotovilo, da sta pravdni stranki soprosetnika tako celotne hiše kot tudi spalnice. Pri odločanju o tem, v kakšnem obsegu je tožnik upravičen do posestnega varstva, pa je spregledalo pomen vsebine posesti vsakega od soprosetnikov. Kadar namreč sodišče obravnava posestne spore, v katerih posestno varstvo proti enemu soprosetniku zahteva drugi soprosetnik, pri čemer enemu izmed posestnikov posest omogoča tudi zagotavljanje zasebnosti, posest drugega soprosetnika pa te funkcije nima, mora pri odločanju o tem, v kakšnem obsegu bo nudilo posestno varstvo, kadar in kolikor je to mogoče, upoštevati tudi posestna položaja in vsebini posesti obeh soprosetnikov. Sodišče je v obravnavanem primeru ugotovilo, da tožnik spi v manjši hišici poleg stanovanjske hiše, sporno spalnico pa uporablja le za shranjevanje sezonskih oblačil in za nič drugega, medtem ko pritožnici hiša predstavlja dom, v katerem živi, spalnico pa uporablja v skladu z njenim osnovnim namenom, kot prostor za spanje, ki predstavlja enega najbolj intimnih delov človekovega življenjskega okolja. Kljub tem ugotovitvam ter dejstvu, da posest spalnice tožniku, ki je posestnik celotne hiše, ne predstavlja bistvenega dela njegove posesti, pa je ugodilo celotnemu tožnikovemu tožbenemu zahtevku in mu nudilo posestno varstvo tudi glede spalnice.

13. Glede na opredelitev zasebnosti, povzeto v 9. točki, izključna oblast nad stanovanjem predstavlja bistven del in nujen pogoj za zagotavljanje celote človekove zasebnosti. To pa še toliko bolj velja za spalnico kot enega najintimnejših delov človekovega bivanja, ki si ga človek deli samo z življenjskim partnerjem in v katerem biva z občutkom varnosti pred vdorom kogarkoli nezaželenega. S tem, ko je sodišče v celoti ugodilo tožnikovemu zahtevku, mu je omogočilo, da kadarkoli vstopi v pritožnično spalnico in jo uporablja. Taka odločitev pomeni kršitev pritožnične pravice do zasebnosti. Ker je Ustavno sodišče sklepa Okrajnega in Višjega sodišča v izpodbijanem delu razveljavilo že zaradi tega, ker je ugotovilo, da kršita pritožnično pravico do zasebnosti iz 35. člena Ustave, se v ugotavljanje utemeljenosti zatrjevanja kršitve pravice do nedotakljivosti stanovanja iz 36. člena Ustave ni spuščalo.

14. Ustavno sodišče lahko na podlagi prvega odstavka 60. člena ZUstS samo odloči o sporni pravici, če ima v spisu za to dovolj podatkov in če je to nujno zaradi odprave posledic, ki so na podlagi razveljavljenega akta že nastale. Ob uporabi prvega odstavka 60. člena ZUstS je Ustavno sodišče samo odločilo o stvari in tožbeni zahtevku v delu, ki se nanaša na odločitev o motenju posesti spalnice, zavrnilo. Za tako odločitev se je Ustavno sodišče odločilo zato, ker je na podlagi podatkov v spisu presodilo, da je ob tako ugotovljenem dejanskem stanju, kot izhaja iz izpodbijanih sklepov, edina odločitev, ki je z vidika ustavne pravice do zasebnosti,

ustavnoskladna, zavrnitev tožbenega zahtevka v delu, ki se nanaša na motenje posesti spalnice. Zato vrnitev zadeve sodišču v novo sojenje ne bi bila smiselna. Uporaba prvega odstavka 60. člena ZUstS pa je glede na naravo ustavne pravice, ki je bila kršena, potrebna tudi zaradi posledic, ki bi zaradi čakanja na novo odločitev, nastale za pritožnico.

15. V delu, v katerem se izpodbijana sklepa nanašata na odločitev o stroških pravnega postopka, pa je Ustavno sodišče zadevo vrnilo sodišču prve stopnje v novo odločanje.

16. Pritožnica je vložila ustavno pritožbo zoper izpodbijana sklepa v celoti, čeprav se njene navedbe v ustavni pritožbi nanašajo zgolj na tisti del izpodbijanih sklepov, ki predstavlja odločitev o zahtevku za motenje posesti spalnice. Ustavno sodišče je njeni ustavni pritožbi ugodilo in izpodbijana sklepa razveljavilo le v delu, v katerem izpodbija odločitev o motenju posesti spalnice. V ostalem delu je ustavno pritožbo zavrnilo.

C.

17. Ustavno sodišče je sprejelo to odločbo na podlagi prvega odstavka 59. člena in 60. člena ZUstS v sestavi: predsednica dr. Dragica Wedam Lukić ter sodnice in sodniki dr. Janez Čebulj, dr. Zvonko Fišer, mag. Marija Krisper Kramberger, Milojka Modrijan, dr. Ciril Ribičič, dr. Mirjam Škrk in Jože Tratnik. Odločbo je sprejelo s petimi glasovi proti trem. Proti so glasovali sodnici Krisper Kramberger in Modrijan ter sodnik Čebulj. Sodnica Krisper Kramberger je dala odklonilno ločeno mnenje, sodnik Čebulj je napovedal odklonilno ločeno mnenje.

Predsednica
dr. Dragica Wedam Lukić

Up-157/00
5. 5. 2003

Odklonilno ločeno mnenje sodnice mag. Krisper Kramberger, ki se mu pridružuje sodnik dr. Čebulj

1. V tej zadevi je Ustavno sodišče z večino glasov sprejelo odločbo, s katero je delno ugodilo ustavni pritožbi pritožnice (v pravdi toženke) zoper odločitev v postopku zaradi motenja posesti in o stvari samo odločilo tako, da je tožbeni zahtevek glede motenja posesti spalnice v skupni hiši pravnih strank zavrnilo. Ugotovilo je, da je sodišče s tem, ko je nudilo (so)posestno varstvo tožniku, kršilo pritožnično pravico do zasebnosti iz 35. člena Ustave. Glasovala sem proti tej odločbi, ker se z razlogi, ki so za njen sprejem odločilni, ne morem strinjati.

2. Med postopkom pred sodiščema prve in druge stopnje je bilo ugotovljeno, da sta pravdni stranki razvezana zakonca in soprostestnika hiše, v kateri je tudi sporna spalnica. Spalnico je tožnik uporabljal le za shranjevanje oblačil (spal je drugje), do katerih je imel dostop. Toženka (ustavna pritožnica) je zaklenila hišo in spalnico ter iz spalnice odnesla vse tožnikove stvari.

Trdila je, da je to storila zato, da je zavarovala skupno premoženje pred prisvajanjem s strani tožnika (zemljiškoknjižni lastnik hiše je sicer on, spor o skupnem premoženju ni končan).

Sodišči sta to dejanje kvalificirali kot nedovoljeno samopomoč.

Toženka je imela ves čas postopka kvalificirano pooblaščenko - odvetnico. Toženka ne v odgovoru na tožbo ne zaslišana kot stranka ni uveljavljala posega v svojo zasebnost, temveč je zatrjevala, da tožnik stvari v spalnici ne rabi in da ponje niti ne hodi ter tako nima posesti (le

na koncu pritožbe je v okviru utemeljitve ekonomskega interesa pavšalno navedla, da gre v spalnici tudi za "intimnost, ki je vsaj posredno varovana z Ustavo").

3. Po 51. členu Zakona o Ustavnem sodišču (v nadaljevanju ZUstS) mora pritožnik pred vložitvijo ustavne pritožbe izčrpati vsa pravna sredstva. Zahteva po izčrpanju vseh pravnih sredstev ne pomeni samo formalnega izčrpanja (vložitve pravnega sredstva, v posestnih sporih pritožbe) temveč pomeni tudi materialno izčrpanje. To pomeni, da se mora stranka v pravnem sredstvu pred rednim sodiščem sklicevati na okoliščine in domnevne kršitve, ki jih nato uveljavlja v ustavni pritožbi (npr. sklep Ustavnega sodišča št. Up-349/01 z dne 10. 4. 2002) oziroma vsebinsko uveljavljati kršitev človekovih pravic v že vloženi pravnih sredstvih (npr. Up-507/01 z dne 3. 10. 2002). Pritožnica je zatrjevala kršitev pravice do zasebnosti iz 35. člena Ustave in pravice do nedotakljivosti stanovanja iz 36. člena Ustave šele v ustavni pritožbi. Šele v ustavni pritožbi je tudi zatrjevala, da je tožnik v spalnici pustil oblačila zato, "da je lahko ob neprimernih urah vstopal v spalnico". Zato v izpodbijanih sklepih ni ugotovitve o tem, da je bila med postopkom sporna tudi tožničina zasebnost, ustavna pritožnica pa v ustavni pritožbi, ki jo je vložila njena pooblaščenka, tudi ni uveljavljala procesnih kršitev pred sodiščem v zvezi s posegom v to pravico (npr. da sodišči nista odgovorili na ugovore o zatrjevanih kršitvah).

4. Menim, da je naloga Ustavnega sodišča pri odločanju o ustavnih pritožbah korekcija sodne prakse v primerih, ko sodišča v svojih odločitvah ne uporabljajo ustavnih določb o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah. Trditev o posegu v pritožničino zasebnost pa pred prvostopenjskim in drugostopenjskim sodiščem ni bilo. Sodišče s kršitvijo sploh ni bilo soočeno, saj zanjo ni imelo na razpolago ne trditvene in s tem tudi ne pravne podlage. Ker je Ustavno sodišče odločalo na podlagi novih trditvev v ustavni pritožbi, ni spoštovalo načela materialne izčrpanosti pravnih sredstev po 51. členu ZUstS.

5. Neupoštevanje te predpostavke pa je imelo za posledico tudi neupoštevanje nekaterih drugih, za odločitev sodišč prve in druge stopnje odločilnih razlogov. Sodišči sta bili v tem sporu soočeni z vprašanjem nedovoljene samopomoči toženke. Po 76. členu tedaj veljavnega Zakona o temeljnih lastninskopravnih razmerjih (v nadaljevanju ZTLR), ki ni ustavnopravno sporen, je samopomoč dovoljena samo tedaj, ko je nevarnost neposredna, ko je samopomoč nujna in ko način samopomoči ustreza okoliščinam, v katerih obstaja nevarnost. Sodišči sta ugotovili, da samopomoč toženke v tem sporu glede na zatrjevana dejstva ni bila dovoljena (in je bilo torej s tem njeno dejanje protipravno). Ne gre prezreti, da je Ustavno sodišče v 8. točki obrazložitve odločbe posebej poudarilo, da se v pravilnost dejanskih ugotovitev in uporabo materialnega prava pred sodišči ne sme spuščati.

6. Ustavno sodišče je nudilo pritožnici varstvo do zasebnosti, ne da bi obrazložilo, zakaj je bila v tem primeru samopomoč dovoljena. V motenjskem sporu sodišče ne ustvarja novih razmerij, temveč ohranja oziroma vzpostavlja razmerja, ki so obstajala pred motenjem. Ne morem se zato strinjati z ugotovitvijo Ustavnega sodišča v 13. točki obrazložitve, da je sodišče tožniku v motenjskem sporu s svojo odločitvijo "omogočilo, da kadarkoli vstopi v pritožničino spalnico in jo uporablja" (ne spuščam se v formulacijo "pritožničina spalnica", saj ne gre za stvarnopravno opredelitev). V teh sporih ni mogoče uporabljati splošnih definicij o tem, kaj pomeni določen prostor v hiši in čemu vse lahko služi. Dejanska stanja, posebej če gre za razmerja med prejšnjima zakoncema, so zelo različna, naloga sodišča pa je, da jih varuje takšna, kakršna so bila pred motilnim dejanjem. Da je zamenjala ključavnico in zaklenila spalnico, je toženka utemeljevala le s tem, da je hotela zavarovati skupno premoženje. Svojo (so)posest je torej želela obvarovati iz premoženjskih razlogov. S tem pa je tudi definirala "kvaliteto" svoje (so)posesti. Sodišči prve in druge stopnje sta takšno ravnanje šteli za nedovoljeno samopomoč, motenje (so)posesti pa v tem, da je s takšnim ravnanjem spremenila dotedanje posestno stanje.

Ustavno sodišče je s tem, ko je pustilo vprašanje samopomoči povsem ob strani, dopustilo samovoljo enega soprosetnika, in sicer zaradi varstva ustavne pravice, ki med postopkom niti zatrjevana ni bila.

7. Ker ni bila izpolnjena predpostavka iz 51. člena ZUstS, Ustavno sodišče po mojem mnenju tudi ni imelo podlage za odločanje po 60. členu ZUstS. Ustavno sodišče je namreč spremenilo izpodbijano odločitev tako, da je tožbeni zahtev v tem delu zavrnilo in tako odločilo "o sporni pravici" (pri tem puščam ob strani problem, ali je ta določba sploh lahko podlaga za spremembo pravnomočnih sodnih odločitev v civilnopravnih sporih). Po navedeni določbi sme Ustavno sodišče samo odločiti o sporni pravici, če ima v spisu za to dovolj podatkov in če je to nujno zaradi odprave posledic, ki so na podlagi razveljavljenega akta že nastale. Ne morem se strinjati s stališčem v 14. točki odločbe, da je Ustavno sodišče tako moralo ravnati, ker je bilo to nujno zaradi odprave posledic, ki bi lahko na podlagi razveljavljenega akta že nastale. Nujnost iz spisovnih podatkov ne izhaja. V nasprotju s podatki v spisu je tudi trditev v tej točki, da se je Ustavno sodišče za takšno odločitev odločilo, ker je na podlagi podatkov v spisu presodilo, da je ob tako ugotovljenem dejanskem stanju edino takšna odločitev z vidika ustavne pravice do zasebnosti ustavno skladna.

8. Če je Ustavno sodišče z večino glasov menilo, da je treba k rešitvi tega posestnega spora pristopiti s stališča kršitve pravice do zasebnosti, bi moralo izpodbijano odločitev vsaj razveljaviti in z ustreznimi opozorili od prvostopenjskega sodišča zahtevati dopolnitev postopka v smeri ugotavljanja kršitve sporne pravice in nujnosti samopomoči. S tem bi tudi nasprotni stranki omogočilo, da polno uveljavi svojo pravico do izjave v skladu z 22. členom Ustave. Res je sicer, da je imel tožnik možnost odgovoriti na ustavno pritožbo, vendar pa je glede na dosedanjo prakso Ustavnega sodišča odločitev, kakršna je bila sprejeta, težko pričakoval. Obravnavani primer je tudi prvi, ko je Ustavno sodišče v motenjskem sporu odločalo samo. Z odločbo št. Up-32/94 z dne 13. 4. 1995 (OdlUS IV, 38), je izpodbijana sklepa razveljavilo in zadevo vrnilo sodišču prve stopnje v novo odločanje, z odločbo št. Up-60/00 z dne 13.7.2000 (OdlUS IX, 296) pa razveljavilo sklep sodišča druge stopnje in zadevo vrnilo temu sodišču v novo odločanje.

9. Predvsem pa je Ustavno sodišče s svojo odločitvijo odstopilo od lastne opredelitve bistva motenjskega spora v 6. točki odločbe, s katero se lahko le strinjam. Soglašam lahko tudi z ugotovitvijo, da je v posestnih sporih, posebej če je predmet spora stanovanje (hiša), praviloma prisoten tudi vidik zasebnosti (10. točka obrazložitve). Vendar je vsebina soproseti vsakega od soprosetnikov tudi v takšnih sporih odvisna od njunih lastnih pogledov na zasebnost in je lahko različna od primera do primera, ne glede na samo stvar, ki je v soproseti. Naloga sodišča v posestnem sporu pa je, da odstrani posledice samovoljnega ravnanja enega od njiju in vzpostavi dejansko stanje, kakršno je bilo pred motenjem. Vse to le začasno, dokler stranki ne bosta spora rešili z dokončno odločitvijo o pravici na stvari sami.

Pred tem pa lahko soprosetnika o tem skleneta dogovor ali dosežeta razdelitev posesti v nepravdnem postopku (12. poglavje Zakona o nepravdnem postopku, ki po 117. členu velja tudi za skupne lastnike). Nadaljnja trditev v 10. točki obrazložitve, "da ni izključeno, da bi civilistično nesporna odločitev kršila pravico do zasebnosti ene izmed strank", pa že posega v problem ustavne skladnosti zakonske ureditve posestnih sporov, v katero doslej Ustavno sodišče ni dvomilo.[1]

10. Pravna narava posestnih sporov je od zakonodajalca zahtevala tudi posebna procesna pravila, ki naj upoštevajo hitrost postopka, ugotavljanje in dokazovanje samo dejstev zadnjega posestnega stanja in nastalega motenja ter prepoved odločanja o pravici do posesti (425. in 426. člen Zakona o pravdnem postopku, v nadaljevanju ZPP99). Zaradi varstva pred morebitno samovoljo ima sodišče v takšnem sporu tudi možnost izdati začasno odredbo, ki se uporablja v izvršilnem postopku, da se odvrne preteča nevarnost protipravne poškodbe ali prepreči nasilje ali odvrne nenadomestljiva škoda (427. člen ZPP99).

11. Čeprav obravnavani motenjski spor ni tipičen in posebej pomemben ne s teoretičnega ne s praktičnega vidika (morda bi ga bilo mogoče rešiti tudi tako, da bi sodišče ugotovilo, da tožnik na spornem prostoru sploh ni več imel posesti), pa je po mojem mnenju pomemben za bodočo ustavnosodno presojo teh sporov. Obseg procesnih sredstev za uresničitev posestnega varstva v ZPP99 je za spore, kakršni je tudi obravnavani, po mojem mnenju zadosten. Ustavna pritožba bi bila zato lahko v sporih zaradi motenja posesti dopustna le izjemoma, tedaj, ko bi sodišča s svojo odločitvijo vzpostavila stanje, ki bi pomenilo očitno poseganje v človekove pravice z nepopravljivimi ali težko popravljivimi posledicami. Tedaj pa bi morale Ustavno sodišče ukrepati hitro, v skladu s 425. členom ZPP99, ki se že sedaj uporablja na podlagi 6. člena ZUstS in 3. alineje 52. člena Poslovnika Ustavnega sodišča. Preobremenjenost Ustavnega sodišča s spori, ki ne sodijo pred to sodišče, in dolgotrajnost postopkov (tudi obravnavanega) pred tem sodiščem, lahko pripeljeta do rezultatov, ki izničujejo namen teh postopkov. To ločeno mnenje naj zato vzpodbudi razmislek o možni spremembi ZUstS tudi v navedeni smeri. mag. Marija Krisper Kramberger

dr. Janez Čebulj

Opomba:

[1] Več o problematiki posega Ustavnega sodišča v odločitve v sporih zaradi motenja posesti glej v odklonilnih ločenih mnenjih sodnika dr. Zupančiča in sodnika dr. Jerovška (OdlUS IV, 38, str. 213-216, v zadevi Up-32/94 z dne 13.4.1995), s katerima soglašam.